

**Pannon Egyetem
Georgikon Kar**

Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

**Válasz Dr. habil Ferencz Árpád opponens
véleményére**

Szili-Fodor Dóra

**LEADER PROGRAM TAPASZTALATAI
A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN**

**Témavezető:
Dr. habil Kocsondi József CSc
egyetemi tanár**

Keszthely, 2012.

Tisztelt Opponens Úr! Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság!

Először is köszönetemet fejezem ki opponensemnek, Dr. habil Ferencz Árpád főiskolai tanárnak, hogy elvállalta az Ph.D értekezésem véleményezését, és elkészítette minden részletre kiterjedő bírálatát. Köszönöm észrevételeit, javaslatait, és a feltett kérdéseket, amelyekkel nagyban segíti a jövőbeni munkámat.

Dr. Ferencz Árpád professzor úr négy oldalon adott részletes és alapos véleményt a disszertációról. Válaszomban az opponensi vélemény felépítését követem.

Tisztelt Opponensnek a dolgozat terjedelmét érintően tett megállapítására az alábbi választ adom: A disszertáció megírását többéves, személyes tapasztalatokon is alapuló kutatómunka előzte meg. Az évek során összegyűjtött ismeretanyag fontos részét képezi az értekezésnek, olyan konzekvenciák levonását segíti elő, mint pl. a Leader programok átalakításának szükségessége. Olyan kiindulási pontokat jelent a szekunder kutatás anyaga, amelyek nélkül a primer kutatási anyag sok esetben kevésbé értelmezhetővé válna. A Leader programról szóló ismeretanyag meghatározta a primer kutatás irányait is.

Megtisztelőnek tartom azon véleményét, miszerint a *„dolgozat terjedelmében és témájában két doktori disszertációnak felel meg”*. A dolgozat címe a munkahelyi vitát követően módosult a jelenlegi címre. Véleményem szerint az országos probléma bemutatása mellett a helyi kutatás emeli leginkább a disszertáció értékét, így a földrajzi szűkítés címben szereplő megjelenítése elengedhetetlen.

A téma aktualitása

Örömmel olvastam, hogy Ferencz professzor úr aktuálisnak tartja a téma megközelítését. Megtisztelő számomra, hogy Tisztelt Bíráló kiemeli és értékeli a problémafelvetés őszinteségét, hiszen a dolgozatban szereplő problémakörökkel a szakmai munkám során, helyben, a térségekben is találkoztam, és kollégáim ugyanezekről a tényekről tudnának beszámolni, így rendkívül fontos ezek feltárása.

A szakirodalom feldolgozásának színvonala

A szakirodalommal kapcsolatos megjegyzéseket köszönöm, a szükséges javításokat elvégzem, és a jövőben körültekintőbben fogom a hivatkozott irodalmi forrásokat megadni.

Az elemzés során több esetben előforduló hosszabb szövegrészeket idézésére azért van szükség, hogy az értekezés európai uniós kitekintése és az előzmények körültekintő bemutatása, alapos összevetése, saját véleménnyel történő kiegészítése is a szakdolgozat részévé válhasson.

Jólesően vettem tudomásul, hogy Tisztelt Bíráló a szakirodalom feldolgozásánál dicséretesnek tartja a saját véleményem kifejtését.

Anyag és módszer

Terjedelmi okok miatt a teljesség igénye nélkül szeretném részletesen kifejteni, hogy miért van szükség a primer kutatási tevékenységnél a szakmai tapasztalataim bemutatására. Szakmai munkám során személyes tapasztalatgyűjtés segítségével tártam fel, kutattam az alábbiakat, amelyek egyben jelen kutatás „anyagaként” és „módszereként” is szolgálnak:

- Vidékfejlesztési menedzseri tevékenységem során saját kutatómunkában (munkaköri leírás szerint) feltérképeztem a Zalaegerszeg környéki térségben működő vállalkozások, önkormányzatok és civilek fejlesztési elképzeléseit, ismertem meg a térségben előállított helyi termékeket, turisztikai értékeket, lehetőségeket, amelyekhez aktuális pályázati konstrukciókat társítottam, és előterjesztések formájában terjesztettem a döntéshozók (pl. Zalaegerszeg MJV Közgyűlése, Társulási Tanács) elé. Az előterjesztések hatására született döntések alapján több közös, térségi pályázati adatlap kitöltése és források elnyerése a munkám gyümölcse.
- A saját térségem ún. „Sapard tervében” több fejezetet saját magam írtam, amelyet gondosan előkészítettem, térségi lekérdezést végeztem.
- A szaktárcánál eltöltött idő alatt módszertani anyagokat írtam a kistérségi agrárstruktúra és vidékfejlesztési programok felülvizsgálatához. A Minisztérium részére előterjesztésként javaslatot fogalmaztam meg az országos kistérségi vidékfejlesztési menedzserhálózat továbbműködésének lehetőségeiről, és meghatároztam a menedzserek teljesítményértékelésének országos indikátorait, amelyet a szaktárca főosztálya elfogadott, majd javaslatom alapján történt meg a rendszer átalakítása.
- A hazai Leader kísérleti program indulásakor a pályázati felhívás és a közzétett meghívásos pályázati adatlapok készítéséhez több javaslatot írtam, amelyek az ún. Leader kézikönyvbe is beépítésre kerültek. A helyi vidékfejlesztési tervek készítésekor - mint a térséget jól ismerő szakembert - meghívtak a Göcsej munkacsoport üléseire, ahol ötleteim, javaslataim a tervbe beépítésre kerültek.
- Kistérségi munkaszervezet-vezetőként pedig számos fejlesztési pályázatot írtam kollégáim segítségével, amelyeket alapos előkészítés előzött meg. Többek között gondos történeti és helyi kutatómunka alapján két kollégámmal közösen készítettük el a Göcsej térség arculatát azóta is meghatározó, marketing szemléletű pályázatot és filmet, amelynek köszönhetően a Magyar Turizmus Zrt. és az Önkormányzati Minisztérium Turisztikai Szakállamtitkársága a Göcsej térségnek ítélte meg a „*Magyarország legjobb, élő hagyományokat őrző turisztikai desztinációja*” cím ezüst minősítését.
- Külföldi tanulmányút alatt olyan angol nyelvű anyagot készítettem (konferencián előadás formájában is), amelynek segítségével a régiós címlistákon külföldi partnerkeresést indítottam el Brüsszelben a Zalaegerszeg környéki két Leader térség számára.

Fentiek segítségével szerettem volna szemléltetni, hogy vidékfejlesztési munkám legnagyobb része jelen értekezés primer kutatási anyagaként szolgált, hiszen a Leader-rel és a kistérségekkel, a Göcsej térséggel kapcsolatosan igyekeztem minden meghatározó fejlesztés vagy vidékfejlesztést érintő kutatás részesévé válni. A munkám nagy részében saját kútforrásból írt anyagok készítésére és benyújtására volt szükség, amelyek jelen doktori disszertáció alapjául is szolgálnak, és amelyek többek között a kutatáshoz felhasznált anyagok is.

Az 5.1.1., az 5.1.2. és az 5.1.3. alfejezetekben már a szekunder adatok, források elemzését végeztem el, amelyek a kutatás eredményei között szerepelnek (pl. pályázati motiváció régiónkénti bontásban), így véleményem szerint nem lenne célszerű azok áthelyezése.

Az „Anyag és módszer” fejezet a munkahelyi vita alapjául szolgáló opponensi javaslatoknak megfelelően került jelentősen lerövidítésre, ezért csak a lényeges módszertani elemeket tartalmazza.

Tisztelt Opponens úr bírálatában megjegyzi, hogy a jelölt: „*A szekunder adatgyűjtés fejezetben helytelenül a kérdőíves lekérdezést és a személyes interjút említi.*” Ez a megállapítás azért helytelen, mert az 54. oldal utolsó bekezdése nem a „4.2. Szekunder adatgyűjtés” fejezethez tartozik, hanem a teljes 4. fejezet összefoglalása.

Ferencz professzor úr mélyinterjúra vonatkozó javaslatát köszönöm, következő kutatásaim során a mélyinterjú megnevezésére és a vázlatának mellékletként történő beépítésére figyelni fogok.

Kutatási eredmények feldolgozása, színvonala

Nagy örömmre szolgált az opponensi bírálat kutatási eredményekről szóló értékelésének olvasása, amely szerint a „*matematikai-statisztikai módszerekkel értékelt és feldolgozott adatsorok mintaszerűek*”.

Levonható következtetések, javaslatok értékelése

Dr. Ferencz Árpád professzor úr méltatása a következtetéseket és javaslatokat illetően nagyon megtisztelő számomra. Örülök, hogy az akciócsoportok sorsát érintő alapvető kérdésekben tisztelt Opponens úr is egyetért az általam megfogalmazottakkal.

A dolgozat alaki, tartalmi értékelése

Elégedettséggel tölt el Ferencz professzor úr megjegyzése a dolgozat alaki, tartalmi értékelésével kapcsolatban, amely szerint: „*Jelölt fogalmazása érthető, logikus, mintaszerű*”. Munkám során arra törekedtem, hogy a disszertációm mondanivalója – tudományos értékének megtartása mellett – jól érthető legyen, mivel a kutatásom egyik célja javaslatok megfogalmazása volt a döntéshozók számára.

Elfogadom a Tisztelt Bíráló kritikai véleményét, és teljesen egyetértek azzal, hogy a munkatáblák közül többet a mellékletben lehetett volna szerepeltetni, amely változás a disszertáció terjedelmére is pozitív hatással lehetne, lerövidülhetne. A 8., 10. és 13. táblák terjedelmi korlátok miatt kerültek a mellékletek közé.

Új tudományos eredmények értékelése

Örömmel olvastam, hogy Tisztelt Bíráló megfelelőnek tartja publikációs tevékenységemet.

Köszönöm, hogy az eredményeim közül a következő új eredményeket elfogadta:

- A Leader program decentralizált működésének hazai tapasztalataira vonatkozó tézist
- A Nyugat-dunántúli Régió három térségében végzett Leader tevékenység kérdőíves vizsgálatának elemzésére, a vidéki vállalkozások aktivitásának alacsony szintjére vonatkozó tézist
- A helyi termékek marketing tevékenysége alacsony színvonalának következményeire vonatkozó tézist
- A helyi vagy regionális védjegyrendszer bevezetésének előnyeire vonatkozó tézist

Megtiszteltetésnek érzem az opponensi bírálat összefoglaló értékelését, amely szerint:

„*Jelölt ezzel a disszertációval bemutatta a témában való jártasságát, a legújabb kutatási módszerek alkalmazásának és a kapott eredmények szintetizálásának képességét. Jelölt kutatásaiból levont megállapításai megalapozottak, tudományosak és újszerűek.*”

Kérdésekre adott válaszok:

Dr. Ferencz Árpád professzor úr az alábbi kérdések kifejtését várja a nyilvános vita során:

1. „Hogyan lehetne motiválni a vidéki kis- és mikrovállalkozásokat a következő Leader pályázatok benyújtására?”

Válaszom a következő:

Kutatásaim rámutattak, hogy kormányzati szinten hatékonyabb a tömegmédiák helyett a helyi, térségi információs csatornák preferálása a potenciális pályázók tájékoztatására. A térségekben dolgozó Leader aktoroknak nagyobb figyelmet kell fordítani a vállalkozói szektor tájékoztatására, személyes felkeresésére mind a program indulása előtt, mind pedig a pályázati kiírások megjelenésekor. Az akciócsoportoknak meg kell teremtenie a tájékoztatás megfelelő szintjéhez szükséges létszámot, személyi állományt, ehhez pedig kormányzati szinten forrásokat kell biztosítani. A pályázati tájékoztatást nyújtó aktoroknak, vidékfejlesztési menedzsereknek el kell sajátítani a Leader programmal kapcsolatos ismereteket és a hatékony motiváció és facilitáció módszereit. Megfelelő információ birtokában nő a vállalkozások pályázati motivációja.

Primer adatok segítségével feltártam, hogy a projektek dokumentációjának elkészítése - főként a pályázati adatlapok kitöltése és a pénzügyi elszámolás benyújtása - sok mikro-és kisvállalkozás számára nehézséget okoz. A helyi akciócsoportnak személyi kapacitása, kialakítandó független tanácsadó vagy mentorhálózata révén szükséges megfelelő segítséget nyújtani a vállalkozói pályázatok elkészítéséhez, monitoringjához.

Elemzéseim szerint a következő Leader időszakokra nézve elengedhetetlen a vállalkozásoknak nyújtható maximális támogatási arány növelése. A már lezajlott Leader programokból elérhető maximum 45%-os támogatási arány (jövedelemtermelő beruházás esetén) emelése a program sikerességének, helyi gazdaságélénkítő hatásának kulcsa lehet.

Az önkormányzati szektor túlzott előtérbe kerülése ellensúlyozásaként szükséges a vállalkozások bevonása a Leader programok tervezési folyamataiba is. Már az akciócsoport alakuló ülésén, a programozás megkezdése előtt is megfelelő számú potenciális akciócsoport tagnak kell a vállalkozói szektorból kikerülnie ahhoz, hogy a vállalkozások véleményét is megfelelő szinten képviseljék a tervezés során. A megfelelő arányú magánszféra bevonása a csoportba a tervezési dokumentumok tartalmára is kedvező hatással lesz a szektor számára.

2. „A jövőben a téma folytatásként milyen primer kutatási célokat tudna megfogalmazni?”

Jövőbeni kutatási céljaim között az alábbi témakörök szerepelnek elsőként:

- A 2007-2013-as Leader program átalakításának hatása a vidéki vállalkozásokra a Nyugat-dunántúli Régióban - a program lezárását követő primer kutatás kérdőíves lekérdezés és mélyinterjúk módszerével a jelen disszertációban vizsgált három térség sokasága körében
- Nemzetközi együttműködések tapasztalatai a Leader programokban – primer és szekunder adatok felhasználásával végzett kutatás az alacsony számú együttműködések okainak feltárására (kérdőíves lekérdezés, pl. menedzsment szervezetek nyelvtudása,

helyi döntéshozók korábbi nemzetközi tapasztalatainak vizsgálata és az összefüggések elemzése)

- *Helyi termékek marketing lehetőségeinek komplex fejlesztése a Nyugat-dunántúli Régióban* – meglévő partneri, értékesítési hálózatok, klaszterek, védjegyek hatékonyságának vizsgálata szekunder és primer adatok alapján
- *Leader partnerség kiterjesztése a Göcsej térségben* – a partnerség folyamatos bővülésének, lépéseinek és hatásainak vizsgálata, partneri hálózatok feltérképezése a Göcsej térség Leader programjaiban, főként mélyinterjúk segítségével végzett kutatás
- *Göcsej Térségi Védjegyrendszer kialakításának tapasztalatai* – védjegyrendszer indításának lépései, belépők, gesztorszervezet, helyi termék bolt tapasztalatainak feltárása, annak vizsgálata primer kutatási adatok felhasználásával, hogy a védjegyrendszerbe bevont termékek, szolgáltatások iránt nőtt-e a kereslet, javult-e piaci elismertségük

Mégegyszer köszönöm Opponensem segítségét.

Zalaegerszeg, 2012. január 25.

Szili-Fodor Dóra
doktorjelölt